

С.Ф. ТРЕТЬЯКОВ ПРО ПРОБЛЕМИ НЕСТАЧІ ПРОДОВОЛЬСТВА

Опара М. М.

Полтавська державна аграрна академія

ключові слова: Третяков С.Ф., дослідна станція, війна, журнал «Хуторянин», продукти харчування, голод, кооперативи.

Полтавці знали Сергія Федоровича Третякова як високогуманну й чуйну людину. Він був активним благодійником — він і його дружина Надія Михайлівна передавали пожертви голодуючим у 1912 році, а також пораненим бійцям шпиталю Полтавського товариства сільського господарства.

У 1914 році, з часу вступу Росії у Першу світову війну, було мобілізовано весь чоловічий склад Полтавської сільськогосподарської дослідної станції на чолі з його директором С.Ф. Третяковим. Перші півроку Сергій Федорович був у діючій армії, на фронті, а від початку 1915 року він на посаді уповноваженого із заготівель Катеринославської та Таврійської губерній, забезпечуючи заготівлю фуражу та м'яса для потреб армії

Перша світова війна перетворила сільське господарство у велику руїну, негативно позначилася на всіх його галузях. Сергій Федорович не залишився байдужим до цього, — його хвилювала доля країни, доля простих людей, особливо в містах. З цього приводу, він відгукнувся статтею «Некоторые меры против недоедания в городах», опублікованою у журналі «Хуторянин», у якій він наголошував на тому, що відбулося різке розшарування населення на два великих табори. З одного боку було село, яке завдяки своєму натуральному господарству мало продукти харчування, чим намагалося забезпечити себе на майбутнє. З іншого боку було місто, яке не мало продуктів харчування і не виробляло їх, а тому відчувало нестачу харчування і з кожним днем дедалі більше ставало залежним від села, яке не завжди виділяло місту зі своїх продовольчих запасів необхідне, оплачуване надмірними коштами. Війна забрала у селян коней, волів, паровий транспорт. З цих причин склалася загроза недосіву.

На думку С.Ф. Третякова, якщо це на селі може й не спричинити голод, оскільки кожний сільський господар зуміє забезпечити себе хлібом, то місту від недосіву доведеться переживати чимало турбот. У зв'язку з цим видатний аграрій висловлював думку про те, щоб частина міського населення пішла в село і там зайнялася забезпеченням себе засіяною площею, розвантаживши цим самим місто.

Сергій Федорович відмічав велику нестачу таких енергоємних продуктів,

як ГІЯСО і жир. випарити ціл Нудилк, з ИчГ^ шлЯДу, М^ЛСПи. ^улО ^, звернувши серйозну увагу на таку свійську тварину, як свиня. Якщо в селі ще

жиром, то в місті це зробити надзвичайно важко: корову завести тут немає можливості - її нічим годувати; свиню тримати теж практично неможливо. З

земських і міських самоуправліннях, які б зайнялися закупівлею свиней і їх відгодівлею. Зробити це, наголошував автор, просто, нескладно й абсолютно не збитково, адже ціни взагалі на жири і свиняче: сало зокрема були досить високими (21-25 рублів за пуд), що навіть невдала відгодівля свиней не призведе до збитків.

На думку С.Ф. Третякова, необхідно, щоб і міське населення у себе організувало одержання продуктів харчування власними засобами, тим самим послабивши свою залежність від села, якому до того ж важко забезпечити харчами і себе, і місто, й армію.

Викладене свідчить про те, як глибоко розумів С.Ф. Третяков у ті грізні часи вирішення проблеми недоїдання в містах. Ця проблема, на жаль, актуальна її сьогодні. Тому питання створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів з обробітку землі, збирання і переробки сільськогосподарських рослин, м'яса, молока, про що свого часу писав С.Ф. Третяков, не втратило своєї значущості.

УДК 63(092):378.2

ДІЯЛЬНІСТЬ С.Ф. ТРЕТЬЯКОВА ЯК ВЧЕНОГО-АГРАРІЯ

Опара Н. М.

Полтавська державна аграрна академія

Ключові слова: С. Ф. Третяков, Полтавське дослідне поле, результати досліджень, рослини, зайняті пари, тип ґрунту, гній, мінеральні добрива, ентомологія, кормовиробництво.

Діяльність С.Ф. Третякова як вченого-аграрія охоплювала широке коло питань: вивчення типів ґрунтів Полтавської губернії; динаміки вологості ґрунту під різними культурами; способів обробітку ґрунту; підживлення сільськогосподарських культур органічними і мінеральними добривами; кормовиробництва. Аналіз результатів досліджень з названих питань на Полтавському дослідному полі, а згодом дослідній станції, викладених у численних працях С.Ф. Третякова, дав можливість зробити наступні висновки:

- на Полтавській дослідній станції С.Ф. Третяков уперше зайнявся питанням вивчення систем парового обробітку ґрунту; впливу агрофітоценозів на вирощувану сільськогосподарську рослину;

- Полтавське дослідне поле перше шляхом багаторічних дослідів довело, що ранні чисті пари і пожнивне лушення із зяблевою оранкою на чорноземах середньо гумусних збільшує врожай зернових не менше як на 30-50%;

- за результатами вегетаційних дослідів доведено позитивну дію на ґрунт раннього обробітку. Виявилось, що на ранніх парах і на ранній оранці восени під ярі накопичується більше води й азоту;

- доведено, що для Лісостепу України доцільно використовувати зайняті пари кормовими травами: вико-вівсяною сумішшю, люцерною,

еспарцетом, конюшиною, кукурудзою, картоплею, а також висівати кормовий буряк та інші культури;

- запропоновані станцією заходи боротьби з посухою стали загально визнаними й покладені в основу системи так званого сухого землеробства;

- як учений, Сергій Федорович Третяков збагатив агрономію науковими розробками стосовно вивчення типу ґрунту, що полягає в наступному: лісовий суглинок краще поглинає вологу опадів, швидше її втрачає через випаровування, ніж чорнозем, який повільно пропускає через себе вологу і важче віддає її назад через випаровування; лісовий суглинок, не зайнятий рослинами, сильніше, ніж чорнозем висихає з поверхні та швидше збагачується опадами, в ньому волога легше, ніж у чорноземі, пересувається як донизу, так і догори; чорнозем, вільний від рослинності, сильніше нагрівається вдень і швидше охолоджується до вечора, ніж суглинок; чорнозем, зайнятий рослинністю, завдяки затіненню рослинами, слабо нагрівається і слабо охолоджується, ніж суглинок; вологість чорнозему зменшує різницю між його температурою і температурою суглинку; нижні горизонти чорнозему більше відрізняються за температурою від верхніх, ніж суглинки, і вони слабо реагують на коливання температури верхніх шарів;

- ученого з повним правом можна віднести й до піонерів агро меліорації в Україні;

- С.Ф. Третяков особисто дослідив сортові особливості 51-го сорту п'яти головних польових культур, а загалом всебічно вивчив 18 видів рослин. Він експериментував з ними в різних напрямках — від агробіології до технології;

- культура бобових рослин підвищує вміст білка тільки в хлібах, що йдуть безпосередньо за нею; хліба, що йдуть другою рослиною за бобовими, не відрізняються підвищеною білковістю;

- урожайність наступного хліба за бобовими рослинами вища, відношення між зерном і соломом менше, ніж за іншою культурою. Відсоток азоту і білка в зерні, наступного за бобовою культурою ярого чи озимого хліба, вище, ніж у зерні того ж хліба, що йде навіть по гною. Щодо хліба, що йде другою рослиною після бобової культури, то підвищення азоту і білка в зерні не відмічається;

- після бобових рослин кількість нітратного азоту в ґрунті більша, ніж після вівса;

- бобові рослини, збільшуючи загальний запас азоту в ґрунті, підвищують і вміст нітратного азоту;

- під час роботи С.Ф. Третякова на дослідному полі був збудований вегетаційний будиночок, в якому за допомогою хімічного методу вивчали процеси нітрифікації, які вперше були детально досліджені та пояснені Сергієм Федоровичем;

- озиме жито на зайнятому пару вико-житньою сумішшю не кращих умовах живлення азотом, ніж по пару зеленому;

— міжнародне визнання С.Ф. Третякову принесла праця з методики порівняння сортів картоплі;

- С.Ф. Третяков доповнив польовий метод дослідницької роботи лабораторними хімічними аналізами. Для цього він заснував одну з перших серед дослідних полів Росії спеціалізовану хімічну лабораторію та розробив програму її діяльності, визначив основні напрями досліджень, які й до наших днів не втратили своєї актуальності, оскільки сучасна агрономія розглядає їх як обов'язкові для з'ясування впливу різних чинників на рослину та ґрунт;

- а С.Ф. Третяковим, при застосуванні гною як добрива у конкретній місцевості необхідно враховувати такі загальні питання: чи підвищує застосування гною за певних ґрунтово-кліматичних умов урожай сільськогосподарських культур;

- результати застосування перегною як добрива на Полтавському дослідному полі, описані у другому випуску підсумків робіт за 20 років, засвідчили, що перегній взагалі дає значне збільшення врожаю озимих і ярих, причому ярі сильніше на нього реагують, ніж озимі;

- на основі експериментальних даних учений дійшов висновку, що перегній для чорнозему потрібно розглядати як добриво переважно фосфорнокисле;

- ні гній, ні солома, ні зелене добриво не сприяють збільшенню нітратного азоту в ґрунті при внесенні їх на парове поле;

- внесення мінеральних добрив комбінованою сівалкою забезпечує кращі результати, ніж внесення таких же добрив врозкид перед сівою. Всі мінеральні добрива при внесенні їх разом із насінням набагато сильніше впливають на врожайність зерна, ніж внесення під передпосівний обробіток ґунту;

- за ініціативою С.Ф. Третякова було відкрито ентомологічний кабінет (у подальшому відділ), де розпочали вивчення впливу комах на рослини та врожайність різних культур, що сприяло виникненню нової науки — прикладної або сучасною мовою — сільськогосподарської ентомології;

- кормовиробництво було однією з найважливіших проблем, над якою працювали співробітники станції й особисто С.Ф. Третяков. Саме він рекомендував посів травосумішей (люцерна в суміші зі стоколосом, вики озимої з житом та вики ярої з вівсом), кукурудзи на зелений корм, кормових буряків та низки інших культур. Ці рекомендації в умовах інтенсивного розорювання кормових угідь мали надзвичайно важливе значення.